

Essay

Naar een groene volkspartij? Mijmeringen over de groei van groen.

Dries Lesage

De groenen hebben nog steeds een ietwat elitair imago. Ze zijn nog niet echt doorgebroken bij de 'gewone Vlamingen', maar steunen op een harde kern van jongere, progressieve hoogopgeleiden. In dit artikel wordt de vraag gesteld of het geen tijd is om op een actieve manier te pogen ook bij andere groepen voet aan de grond te krijgen. En waarom niet naar een 'groene volkspartij' proberen te evolueren? Meer nog, een brede electorale basis in de meeste lagen van de bevolking is een noodzakelijke voorwaarde voor de realisatie van het groene project.

I. Inleiding

De federale verkiezingen van 2003 worden voor de groenen extra spannend. Wat tamelijk vaststaat, is dat de groenen kunnen blijven rekenen op een harde kern van relatief vaste kiezers, overwegend jongere (min-45), hoogopgeleide, progressieve middenklassers. Maar hoe zullen bijvoorbeeld de 'dioxinekiezers' de eerste regeringsdeelname evalueren? In dit essay wordt stilgestaan bij de vraag of de Vlaamse groenen hun electoraal plafond bereikt hebben. Omtrent die vraagstelling worden in deze bijdrage enkele hypothesen geformuleerd. Deze hypothesen zijn het resultaat van een 'kwalitatieve onderzoeksmethode': veelvuldig en aandachtig luisteren naar wat gewone Vlamingen die meestal niet groen stemmen, over de politiek en de groenen te vertellen hebben. Overigens laten ook de media de laatste jaren de 'gewone man' steeds meer aan het woord, hoewel men zich kan afvragen of dat hun functie is. In elk geval geven ook dergelijke uitzendingen min of meer aan vanwaar de wind komt. De voornaamste hypothese in dit artikel is dat de groenen toe zijn aan een lichte, maar duidelijke koerswijziging met betrekking tot de vorm, niet de inhoud, van hun boodschap.

II. De moeizame ontginning van het groene potentieel

Een eerste hypothese is dat Agalev en wellicht de meeste andere groene partijen in West-Europa een groter potentieel hebben dan uit hun verkiezingsresultaten blijkt. Dat kan worden vermoed aan de hand van de redenen waarop veel kiezers lijken af te knappen. Dat heeft onder andere te maken met enkele onjuiste clichés die nog steeds over de groenen de ronde doen: de groenen zijn maar met een thema bezig, het milieu, of, bij uitbreiding, vooruitstrevende thema's waar de gewone Vlaming voorlopig niet om vraagt en niet 'rijp' voor is; veel groene programmapunten zijn onuitvoerbaar, wat getuigt van naïviteit of extremisme; kleine, radicale partijen missen bijna per definitie de knowhow om een land mee te besturen. Hoe simplistisch ook, zo redeneren veel mensen. De groenen moeten daar terdege rekening mee houden en gepaste antwoorden op formuleren. Juist de regeringsdeelname, die zowel een hefboom om dingen te realiseren als een forum om het groene programma bekender te maken vormt, biedt een extra kans om met deze vooroordelen komaf te maken.

Een bijkomend euvel is dat het onderscheid tussen het programma van SP.A en Agalev niet voor iedereen duidelijk is. Omdat de SP.A iets groter is en meer macht kan uitoefenen, is de keuze rap gemaakt. Dit is echter vooral een kwestie van communicatie. Bij nader toezien blijkt inhoudelijk tussen beide echt wel een serieuze kloof te gapen. Op ecologisch vlak kiezen de groenen duidelijk niet voor de weg van de minste weerstand. Ze pleiten met veel meer kracht dan de socialisten voor ecotaksen en een sociale energieheffing, willen het fiscale gunstregime voor bedrijfswagens aanpakken, proberen de auto uit de stad te bannen, enzovoort. Ze zijn niet

enthousiast over het 'gratis' beleid inzake energie en openbaar vervoer. Op lokaal vlak blijken de tegenstellingen soms nog scherper. Denk aan Gent, waar de socialisten een groen imago proberen te combineren met meer parkings tot in het hartje van de stad, duidelijk een andere piste dan die van de groenen. In het algemeen staan de groenen voor drastischer ingrepen, in de veronderstelling dat duurzame ontwikkeling anders een holle slogan blijft. Dat blijkt andermaal uit de congresstukken die in mei 2002 werden goedgekeurd. Deze inhoudelijke eerlijkheid (anderen noemen dit starheid, dogmatisme of iets dergelijks) maakt het de groenen electoraal wat lastiger, althans bij die kiezers die zich ervan bewust zijn dat de groenen een stapje verder willen gaan.

Op sociaal vlak ijveren de groenen voor meer herverdeling van de rijkdom en meer geld voor de zwaksten - zie de opmerkelijke discussie over de sociale minima -, terwijl ze in verband met belastingverlagingen op de rem staan. De SP.A profileert zich eerder op sociaal gemoduleerde belastingverlagingen, waar ook de midden- en hoge klasse beter van worden. Daarnaast leggen de socialisten met hun 'actieve welvaartsstaat' andere accenten en vooral andere verantwoordelijkheden. SP.A-voorzitter Patrick Janssens slaat de bal mis als hij zegt dat de groenen roder en de socialisten groener moeten worden. Het zijn de socialisten die en groener, en roder moeten worden, alvorens structurele samenwerkingsverbanden kans op slagen hebben. In de huidige context moeten de groenen zonder twijfel als een zelfstandige partij doorgaan, als dragers van een authentieke ideologische stroming. Hoe dan ook zijn de groenen het principieel, maar ook strategisch aan zichzelf verplicht zich radicaler en duidelijk verschillend te profileren dan de socialisten en andere partijen, anders maken ze zichzelf overbodig. Voor een aantal (protest)kiezers is Agalev nu reeds "een partij als de anderen geworden". Met een scherper profiel komt het erop aan een ruimer draagvlak voor deze radicaliteit te vinden, hoewel het onderscheid met de anderen niet alleen in de radicaliteit hoeft te liggen. Ook van verfrissende inzichten en voorstellen gaat steeds een zekere aantrekkingskracht uit.

III. Verantwoordelijkheid en verontwaardiging

De hierboven (veronderstelde) oorzaken waarom potentiële groene kiezers toch op andere partijen stemmen, zijn niet per definitie onoplosbaar, maar ze vergen wel een gerichte, beredeneerde aanpak. Als partij gewoon "jezelf blijven" of "je ding doen" is niet voldoende. Willen de groenen hun machtsbasis uitbreiden, dan moeten ze met de potentiële kiezers op dezelfde golflengte zien te geraken. Binnen dit potentieel kunnen ruw geschetst twee interessante groepen worden onderscheiden. Een eerste groep bestaat uit een massa gewone Vlamingen die het hart aan de linkerkant dragen en zich thuis voelen in de christelijke of socialistische zuil. Zij hechten belang aan waarden zoals duurzaamheid en (internationale) solidariteit. Voor velen onder hen is Agalev de tweede keuze.

Een tweede groep zijn mensen die zich door de politiek in de steek gelaten voelen, (terecht) boos zijn over allerhande maatschappelijke wantoestanden en daarom voor het Blok of blanco/ongeldig stemmen, maar eigenlijk linkse reflexen hebben. Er zijn verscheidene indicaties waarom een deel van deze groep ooit bij de groenen terecht zou kunnen komen. In Vlaanderen ontbreekt een linkse anti-establishment partij. In de buurlanden bestaan zulke partijen wel. In de eerste ronde van de Franse presidentsverkiezingen van 2002 haalden de trotskistische kandidaten samen ongeveer tien procent van de stemmen. De Nederlandse SP haalde voor de Tweede Kamer in mei een spectaculaire overwinning en is nu ongeveer even groot als Groen-Links. De groenen kunnen meewarig doen over deze partijen, het is wel een opmerkelijk signaal van de kiezer, mede aan het adres van de groenen. Het zou een typisch burgerlijke reactie zijn deze mensen als 'foertstemmers' zonder meer te catalogeren. De meesten onder hen zien het verschil tussen de antiracistische Arlette Laguiller, die voor de armen, werklozen en sans-papiers opkomt en de sociale breuklijn in herinnering brengt, en de neofascist Le Pen die zijn campagnes grotendeels aan de etnische breuklijn vasthangt. We mogen gerust aannemen dat er in Vlaanderen ook zo'n potentieel bestaat, maar bij gebrek aan een wervende ultralinkse partij komen deze kiezers deels bij het Blok terecht, dat in zekere zin ook een emancipatorisch discours hanteert. Niet zo lang geleden hadden de groenen nog het imago van een weliswaar constructieve protestpartij en werden ze zeker niet met het establishment vereenzelvd. Door de regeringsdeelname, maar meer nog door een communicatiestijl die vaak 'superreale' aandoet, dreigt het onderscheid tussen de

Oikos, Politiek, milieu, cultuur, 23, 4/2002, Essay

ecologen en de systeembevestigende centropartijen ietwat te vervagen. Nochtans kan Agalev met de nodige creativiteit een maatschappijkritisch, onafhankelijk imago aanhouden en dit zelfs met regeringsdeelname combineren.

Een kleine partij kan zich trouwens geen andere optie veroorloven.

Hoe kunnen de Vlaamse groenen nu beide kiezersgroepen tegelijk aanspreken?

Vooreerst lijkt de ambitie om beide te willen bereiken op een contradictie. De groengezinde christen- of sociaal-democratisch ingestelde kiezers zoeken een gematigde, bekwame beleidspartij die hun zachte waarden wil en kan realiseren.

De proteststemmers willen de gevestigde partijen duidelijk maken dat ze het niet met de bestaande orde eens zijn en zoeken daarom een extreme uitlaatklep.

Nu mag men anti-establishment niet met antipolitiek verwarren. Deze identificatie is juist een discursieve truc van de kant van het establishment.

Waar staat geschreven dat een partij verantwoordelijkheid en verontwaardiging niet samen in zich kan dragen?

Is een partij die zich tegen sociale onrechtvaardigheid en ecologische afbraak verzet en haalbare alternatieven voorstelt, dan zo afstotend dat geen van beide groepen zich er nog in herkent?

IV. Verruiming van het draagvlak voor groene politiek

Als Agalev het potentieel van de links georiënteerde proteststemmers wil aanboren, zal de boodschap op een andere manier verpakt moeten worden. De taal moet directer en toegankelijker. De boodschap mag ook iets meer emotie bevatten. Van het softe, al te opbouwende groene verhaal gaat te weinig verontwaardiging uit. In deze maatschappij is protest nog altijd op zijn plaats. Man en paard mogen genoemd worden als het moet. Ook de verschillen met andere partijen mogen uitdrukkelijker aangestipt worden. Een duidelijke taal, die beter aansluit bij de gedachtewereld van het doelpubliek, aangevuld met een grotere aanwezigheid in wijken (o.a. via buurtgerichte folders), zou het Blok waarschijnlijk stemmen kunnen kosten.

Met beide groepen vallen nog meer communicatiestoornissen op te lossen. Er bestaat nog steeds een kloof tussen het groene gedachtegoed en het referentiekader van de meeste gewone Vlamingen, ook degenen die een groenprogressief project niet a-priori ongenegen zijn. Voor de groenen bestaat de grote uitdaging erin tussen beide 'ideeënwerelden' bruggen te slaan.

De ecologen zijn eigenlijk dissidenten ten opzichte van de 'common sense', de 'pensée unique', de 'mainstream' waar de meeste gewone mensen toe behoren. Dit eenheidsdenken situeert zich bovendien tamelijk rechts, vandaar dat een volkspartij in ideologische zin onvermijdelijk een centrumrechtse partij is. Nu is die 'common sense' op het niveau van de massa moeilijk te definiëren. Meer nog, het is een amalgaam, een brij van opvattingen, die veel tegenstrijdigheden bevat en waarbinnen de coherentie soms ver te zoeken is. Denk bijvoorbeeld aan mensen die meestappen in de 'vol-is-vol'-retoriek, maar toevallig alle migranten die zij kennen sympathiek vinden.

Binnen dit geheel van volkse opinies bevinden zich ook een aantal groene waarden. Dit zijn overlappingen, raakpunten tussen het groene en het volkse ideeëngoed. Dit zijn tevens de aanknopingspunten waaraan de bruggen gehecht kunnen worden. Een voorwaarde is wel dat de groene standpunten in de taal van de gewone mensen vertolkt worden.

Om brede en sterke bruggen te kunnen slaan, is het onontbeerlijk dat ook inhoudelijke aanknopingspunten worden genomen die overeenkomen met thema's waar de publieke opinie vandaag sterk mee bezig is, zoals werk en veiligheid. Dit laatste is een delicaat punt. De groenen hebben er om te beginnen alle belang bij dat er intern op een open manier over kan worden gediscussieerd. In verband met veiligheid in de klassieke, enge zin (criminaliteit) kunnen de groenen het niet maken afwezig te zijn in het debat. Ook met betrekking tot de onzalige associatie van criminaliteit met immigratie hebben de groenen een sterk verhaal nodig, uiteraard mede gericht op het doorbreken van foutieve koppelingen. Een 'common sense' bestrijd je niet door hem frontaal aan te vallen, daar is hij te sterk voor. Een variant van het 'if you can't join them, beat them'-adagium bestaat erin te vertrekken vanuit een paar punten van overeenkomst tussen de dissidentie en de hoofdstroom.

Nemen we een concreet voorbeeld. Iedereen zal het erover eens zijn dat veel aanstootgevende criminaliteit (car- en homejackings, mensenhandel, terrorisme, ...) te maken heeft met het feit dat de georganiseerde misdaad internationaal opereert, terwijl politie en justitie hoofdzakelijk op een nationale basis georganiseerd zijn. Maar weinig Vlamingen hebben persoonlijk last van deze fenomenen, maar via de massamedia dringen ze wel de leefwereld van de publieke opinie binnen en scheppen een bepaalde sfeer. Het staat in dit verband objectief vast dat nogal wat misdadigers misbruik maken van het feit dat onze grenzen niet hermetisch afgesloten zijn. Deze statistisch te verwaarlozen minderheid van buitenlanders werpt helaas een schaduw over de hele immigratie, omdat brede lagen van de bevolking nu eenmaal op basis van incidenten veralgemenen (en bepaalde politieke partijen deze associatie actief in stand houden). Mede uit deze problematiek ontstaat de roep om een veel restrictiever immigratiebeleid. Wij mogen aannemen dat mocht de grensoverschrijdende criminaliteit effectiever worden aangepakt, het draagvlak voor een soepeler en groener migratiebeleid zou kunnen worden vergroot. Of anders gesteld, partijen die een genereuzer asielbeleid en een gecontroleerde opheffing van de migratiestop voorstaan (in de eerste plaats de ecologisten), zouden gevoelig aan geloofwaardigheid kunnen winnen, als ze aan hun pleidooi voor openheid tegelijkertijd en op een zichtbare manier beleidsvoorstellen verbinden, waarmee ze duidelijk maken dat ze ook de eventuele neveneffecten van openheid (het misbruik) ernstig nemen. In de externe communicatie ontbreekt dit tweede luik vooralsnog, waardoor veel brave, maar daarom niet intrinsiek rechtse burgers niet helemaal gerust zijn in het groene programma terzake (en ook op dit punt laten de tegenstanders niet na karikaturen van de groene visie te maken). Meer concreet zouden de groenen op een actieve manier kunnen ijveren voor meer Europese samenwerking in verband met politie en justitie, prioritaire aandacht voor deze dossiers bij de EU-uitbreiding en gewoon ook meer financiële, menselijke en juridische middelen voor de strijd tegen de georganiseerde misdaad.

De huidige perceptie bij veel mensen dat de groenen met veiligheid in klassieke zin nauwelijks bezig zijn (wat in de feiten niet klopt, gezien verscheidene groene parlementsleden op dit vlak verdienstelijk werk leveren), is nefast en kost hen een pak stemmen. Dat neemt niet weg dat het de groene partijen siert dat ze waardevolle eigen accenten leggen en niet meedrijven met de stroom. Ze proberen het debat open te trekken naar sociale, ecologische, voedsel- en verkeersveiligheid, witteboordencriminaliteit, alternatieve sancties, de maatschappelijke oorzaken van criminaliteit,... Dit moeten ze onverminderd blijven doen. Maar eerst moeten ze duidelijk maken dat ze de terechte bekommernissen van gewone mensen omtrent criminaliteit heel ernstig nemen, waarbij - alleen al omwille van de rechtvaardigheid - een plaats voor repressie moet worden voorzien. Eens deze geloofwaardigheid is verworven, zal het doelpubliek ontvankelijker zijn voor nuanceringen, relativeringen, het doorbreken van verkeerde associaties en een alternatieve visie op de problematiek in het algemeen.

Als progressieven gaan meepraten over criminaliteitsbestrijding, is dat geen koren op de molen van extreemrechts? Het blijft dansen op een slappe koord, zoals bijvoorbeeld het geval Chevènement in Frankrijk aantoonde. Bij de laatste presidentsverkiezingen bouwde deze links-republikeinse kandidaat een veiligheidsdiscours op rond de typisch Franse waarden van de republiek, op zich geen dwaas idee. Hij spiegelde een sociale rechtsstaat voor, die opnieuw orde in de probleembuurtten zou brengen. Daarmee scoorde hij opvallend goed in de peilingen, totdat een paar weken voor de verkiezingen Le Pen, de echte eigenaar van het veiligheidsthema, kwam opzetten, met het gekende resultaat. Chevènement en de PS hebben misschien de fout gemaakt van veiligheid nadrukkelijk een eigen campagnethema te maken. De progressieven moeten in de eerste plaats hun thema's, de thema's waarop ze het best kunnen winnen, naar voren schuiven. Maar gezien de sterkte van de rechterzijde - zeker vandaag na de verkiezingen in Frankrijk en Nederland -, is veiligheid, gekoppeld aan immigratie, sowieso een thema, waardoor erover zwijgen evenmin deugt als linkse strategie. Dosereren is de boodschap. Binnen de 'common sense' heeft dit thema nu eenmaal een prominente plaats verworven en daar moet je je even bij neerleggen. Prioritair is dat de mensen weten dat de groenen dit probleem, naast vele andere, echt ter harte nemen.

Het is via dit soort inhoudelijke aanknopingspunten dat de groenen geloofwaardigheid kunnen verwerven buiten de traditionele achterban. Naast veiligheid zijn er gelukkig nog veel andere thema's waar de gewone

mensen mee bezig zijn en waar de groenen iets mee kunnen doen, zoals de behoefte aan onthaasting, de fiscale discriminatie tussen arbeid en kapitaal, de noden van de ouderen, enzovoort. Men kan zich bijvoorbeeld afvragen of de 55-plussers nog wel zo conservatief en zo aan de drie traditionele partijen verknocht zijn als soms wordt aangenomen. Wie bijvoorbeeld 25 was in 1968, is nu 59. Ongetwijfeld staan velen onder hen open voor groene ideeën. Dit zijn opnieuw mogelijke aanknopingspunten tussen het groene project en de gedachtewereld van talloze gewone Vlamingen. Deze aanknopingspunten vormen als het ware bruggenhoofden van waaruit verder vertrouwen gewonnen wordt.

Vertrouwen en geloofwaardigheid zijn noodzakelijke voorwaarden om in een latere fase meer vooruitstrevende en delicate standpunten bij brede lagen van de bevolking ingang te doen vinden. Men kan bijvoorbeeld de vraag stellen of de groenen niet beter eerst de forcing hadden gevoerd voor verkeersveiligheid en pas daarna in verband met het gedoogbeleid voor softdrugs, in plaats van andersom. Dat zou bij veel mensen die op ethisch vlak lichtjes conservatief, maar in se niet anti-groen zijn – denk aan mensen binnen de ACW-sfeer, – wellicht beter overgekomen zijn. Wat winnen de groenen met het bruuskeren van potentiële kiezers omtrent een symbooldossier? Iedereen weet overigens dat je met zo'n standpunt een goed opgezette rechts-populistische tegenreactie uitlokt en bijgevolg een aanzienlijk deel van de samenleving over je heen krijgt. Dit is absoluut geen pleidooi om van de progressieve lijn af te wijken of vooruitstrevende standpunten in te slikken, wel om beter na te denken over timing en prioriteiten in de externe massacommunicatie.

Het slaan van bruggen ter hoogte van inhoudelijke aanknopingspunten houdt ook in dat veel meer in een doelgroepgerichte aanpak wordt geïnvesteerd. Uiteenlopende groepen als ouderen, gezondheids- en welzijnswerkers, allochtonen, holebi's, artiesten, enzovoort hebben boodschap aan het groene verhaal. Hierbij kan Agalev ook wijzen op groene verwezenlijkingen en initiatieven tijdens de regeringsdeelname die voor deze doelgroepen relevant zijn. Wordt daar bij de komende verkiezingscampagne al werk van gemaakt?

V. Tijd voor een groene volkspartij?

Stellen de groenen zich tevreden met het kleine keurkorps van overtuigden (misschien een vijf procent van het electoraat), aangevuld met enkele procenten van sympathiserende passanten? Neen, want in de feiten is de 'verruimingsbeweging' al bezig, onder meer in de richting van de christelijke werknemersbeweging. Maar deze operatie zou ingebed kunnen worden in de ruimere ambitie een 'groene volkspartij' te willen worden. Dit kan choquerend klinken, maar deze optie is onontbeerlijk voor het welslagen van het groene project. Om substantiële delen van het groene programma te kunnen verwezenlijken, hebben de ecologisten een brede electorale basis nodig, omdat de andere partijen niet bereid zijn diepgaande maatschappelijke hervormingen in ecologische zin door te voeren. Met 'volkspartij' wordt hier een sociologisch en niet ideologisch concept bedoeld. Met het oog op meer groene realisaties zou Agalev de ambitie moeten hebben bij alle leeftijden, beroepen en opleidingsniveaus door te breken. Er kan ook een onhoudbare contradictie worden waargenomen tussen het gebrek aan deze ambitie en het pleidooi voor 'dialogische democratie' dat in de jongste congresresoluties werd opgenomen. Duurzame ontwikkeling met zijn ecologische en sociale component kan enkel tot stand komen als brede lagen van de bevolking zich in deze doelstelling inschrijven. Het is vanuit dialogisch-democratisch oogpunt niet elegant en hoogstwaarschijnlijk onmogelijk het groene project buiten of tegen de meerderheid van de bevolking door te drukken. Het zou in dit opzicht ronduit dom zijn mochten de groenen blijven focussen op die beperkte groep van jongere, progressieve intellectuelen. De toekomst is groen als het groene project ook een volks project is.

Bio:

De auteur is politicoloog.